

LAPSEN ETU YKSILOPÄÄTÖKSISSÄ

- VANTAAN KAUPUNGIN MALLI

Lapsi-
ystävällinen
kunta
Kandidaatti

unicef

- Vantaan kaupunki on mukana UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -mallissa, jonka tavoitteena on YK:n lapsen oikeuksien toteutuminen jokaisen lapsen arjessa.
- Mallin toimeenpanon tueksi on koottu Lapsiystävällinen Vantaa -toimintasuunnitelma, jonka yksi tavoite on: Lapsen edun ensisijaisuus on otettu huomioon systemaattisesti ja kattavasti kaikissa yksittäistä lasta koskevissa hallinnollisissa päätöksissä.
- Kehittämistyö käynnistyi pilotilla kasvatuksen ja oppimisen toimialalla vuonna 2022.
- Työskentelyyn osallistui edustajia kaikilta kasvatuksen ja oppimisen toimialan palvelualueilta, toimialan juristit ja lapsiystävällinen kunta -koordinaattori sekä lapsioikeusasiantuntijat Suomen UNICEFiltä ja Helsingin yliopistolta.
- Tämä malli koottiin pilottiin osallistuneiden yhteisen oppimisprosessin tuotoksena.
- Vantaan kaupungin johtoryhmä on hyväksynyt mallin ja sen mukaisen lapsioikeusperustaisen ajattelu- ja toimintatavan edistämisen kaupunkitasoisesti.
- Kukin toimija määrittelee omat päätöksensä, joissa tätä mallia sovelletaan.
- Muissa yksittäistä lasta koskevissa päätöksissä lapsen edun huomioiminen kirjataan päätöksentekoa ohjaaviin asiakirjoihin.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS)

- Sopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Sen on allekirjoittanut 196 maata.
- Sopimus hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Se tuli Suomessa lakina voimaan vuonna 1991.
- Sopimus on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus, joka sisältää 54 artiklaa.
- Sopimuksen tavoitteena on perusoikeuksien, kuten terveyden, koulutuksen, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden ja turvan takaaminen kaikille lapsille.

[Lapsen oikeuksien sopimus lyhennettynä \(UNICEF\)](#)

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet

Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus

Lapsen edun ensisijaisuus

Oikeus elämään ja kehittymiseen

Lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja
saada ne huomioon otetuksi

Lapsen edun ensisijaisuus

LOS (3 artikla)

Kaikissa hallintoviranomaisten toimissa ja päätöksissä, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

- Päätösharkinnassa arvioidaan ja punnitaan lapsen etua ensisijaisesti huomioitavana seikkana.
- Lapsella on oikeus esittää näkemyksensä asiasta ja saada näkemyksensä huomioon otetuksi.
- Päätöksen tulee sisältää avoimet perustelut.

Yksittäinen lapsi

- Päätöksenteossa arvioidaan ja punnitaan lapsen etu tapauskohtaisesti.

Lapset ja nuoret ryhmänä

- Lapsivaikutusten arviointi (LAVA)
- Lapsibudjetointi (LABU)

Lapsen etu lainsäädännössä

YK:n lapsen oikeuksien sopimus on Suomessa voimassa laintasoisena säädöksenä muun muassa näissä laeissa:

Perustuslaki 6 § Lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.

Perustuslaki 22 § Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Varhaiskasvatustaki 4 § Lapsen edun ensisijaisuus

Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Varhaiskasvatustaki 20 § Osallisuus ja vaikuttaminen

Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla.

Perusopetustaki 3 a § Lapsen edun ensisijaisuus

Perusopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Lukiolaki 2 §

Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Laki ammatillisesta koulutuksesta 2 §

Koulutusta alle 18-vuotiaalle opiskelijalle suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Mitä lapsen edun ensisijaisuuden huomioiminen tarkoittaa tekoina?

Ajattelutavan muutosta

- Lapsen oikeuksien tunteminen sekä niiden sisällön ja velvoittavuuden ymmärtäminen.
- Lapsen etu velvoittaa kaikkia, jotka valmistelevat/tekevät hallinnollisia päätöksiä lapsista ja nuorista.

Toimintatapojen muutosta

- Lapsi tai nuori ja huoltajat osallistuvat päätöksentekoprosessiin alusta lähtien.

Ohjeistusten täsmennystä

- Prosessin kuvaus, kuulemislomakepohja ym.

Päätöspohjan muokkausta

- Lasten, nuorten ja huoltajien näkemykset kirjataan päätösdokumenttiin.
- Päätöksen perustelut ja lapsen edun ensisijaisuuden huomioiminen kirjataan päätösdokumenttiin.

Päätöstä valmistelevan muistilista

Huolehdi, että alla olevat asiat toteutuvat päätöksentekoprosessissa:

- **Kaikki päätöksenteossa mukana olevat ymmärtävät, että lapsella on oikeus ja mahdollisuus ilmaista omat näkemyksensä.**
- **Taustatiedot ja lähtötilanteen kartoitus.** Työntekijä selvittää kaikki tarpeelliset tosiseikat ja tiedot, joilla on lapsen edun arvioinnissa merkitystä. Tietolähteitä ovat usein lapsen itsensä lisäksi esimerkiksi perheenjäsenet, opettajat tai ystävät. Tietojen totuusperä selvitetään.
- **Toiminta on riittävän ripeää.** Päätöksenteon viipyminen voi haitata lapsen kehitystä. Lapselle viikko tai kuukausi voi olla pitkä aika.
- **Käytössä on kaikki tarvittava asiantuntemus.** Hyödynnetään tarvittaessa eri alojen ammattilaisia.
- **Lapsi ja hänen huoltajansa ovat aktiivisesti mukana prosessin kaikissa vaiheissa:** valmistelun alkaessa, valmistelussa, päätöksen voimaantulossa ja seurannassa.
- **Lapsi saa tietoa omasta asiastaan ja ymmärtää, mistä siinä on kyse.**
- **Lasta kuullaan** hänen ikä- ja kehitystasonsa mukaisella tavalla, turvallisessa ympäristössä, oikea-aikaisesti, kunnioittavasti ja sensitiivisesti.
- **Lapsella on mahdollisuus käyttää edustajaa/avustajaa oman mielipiteensä esille tuonnissa.**
- **Lapsi ja huoltaja ymmärtävät päätöksentekoprosessin,** miten lapsen etu on arvioitu ja huomioitu päätöstä tehdessä sekä miten päätös on perusteltu.
- **Lapsi ja/tai huoltaja saavat tiedon, että päätökseen voi hakea muutosta tai kannella päätöksestä. Perhettä neuvotaan tarvittaessa myös mahdollisuudesta saada oikeusapua.**

Ei etua ilman osallisuutta

- lapsen etu voi toteutua ainoastaan tilanteessa, jossa lapsi on saanut ilmaista näkemyksensä ja se on otettu huomioon päätöstä tehdessä.

Lapsen etu ensisijalle päätöksen valmistelussa

1. Kun lähdetään miettimään lapsen asiaa, lapsi ja huoltajat kutsutaan mukaan prosessiin sen alusta alkaen. Osallisuus tulee huomioida kaikessa toiminnassa ja varata sille riittävästi aikaa.
2. **Lasta ja huoltajia kuullaan, ensisijaisesti lähitapaamisessa.** Lapsen ja huoltajien kanssa käydään läpi asian sisältö kohta kohdalta. Lapsen ja huoltajien näkemys ja mielipide kirjataan ylös. On hyvä käyttää kuulemiseen sille soveltuvaa lomakepohjaa.
3. Päätökseen kirjataan lapsen ja huoltajan kuuleminen, päätös ja sen perustelut sekä miten lapsen etu on huomioitu ratkaisua tehtäessä. On hyvä huomioida, että lapsen tai huoltajan näkemys ei ole sama kuin lapsen etu eli se ei ole kaikissa tilanteissa sama kuin lapsen edun mukainen ratkaisu.
4. Lapsen ja huoltajien tulee ymmärtää, miksi kyseiseen päätöksen on päädytty. Lapsen etu on pystyttävä perustelemaan, miksi ja miten päätös on lapsen edun mukainen.
5. Päätöksestä kerrotaan ja se perustellaan huoltajille ja lapselle hänen kehitystaso huomioiden.
6. Asiakirjojen perusteella osassa päätöksissä tehdään valituskelpoinen hallintopäätös. Kun tehdään valituskelpoinen hallintopäätös, siitä kerrotaan asianosaisille kuulemistilaisuudessa.

1

Valmistelu

Lapsen tai nuoren etu ytimeen –
miksi juuri tämä ratkaisu?

Lapsi tai nuori ja huoltajat ovat
mukana valmistelussa alusta
lähtien.

2

Kuuleminen

Järjestetään kuuleminen,
ensisijaisesti tapaaminen, jossa lapsi
tai nuori ja huoltaja(t)* ovat läsnä.

Keskustellaan päätökseen liittyvät
asiat läpi yhdessä.

Kysytään lapsen tai nuoren
ja huoltajien näkemykset ja
kirjataan ne ylös.

Kerrataan kirjausten sisältö ja
varmistetaan, että kaikki osapuolet
ymmärtävät, mitä niissä lukee ja
mitä tapahtuu seuraavaksi.
Allekirjoitukset.

3

Päätös

Päätöstekstissä tieto lapsen tai
nuoren tilanteesta, kuulemisesta
(kuka, mitä, milloin) sekä
perustelut: miten lapsen etu on
huomioitu, mitä on pidetty lapsen
etuna ja millä perusteella.

Päätöksestä kerrotaan ja se
perustellaan lapselle hänen
kehitystasonsa huomioiden.

*) Muista huomioida lapsen/nuoren kaikki huoltajat. Jos huoltajaa kuullaan esim. puhelimitse tai etäyhteydellä, kirjataan tämä kuulemislomakkeeseen ja/tai päätökseen.

Prosessia tukevat dokumentit

Kaupunkitasoinen materiaali

- Lapsen etu yksilöpäätöksissä – Vantaan kaupungin malli
- Hyvän hallintopäätöksen ominaisuuksia

Yksittäistä päätöksentekoa tukevat dokumentit

- Toimiala- ja /tai palvelualueellinen ohjeistus
- Päätöskohtainen ohjeistus
- Päätöksentekoprosessin kuvaus
- Kuulemislomake
- Päätösdokumentti

Hallintopäätöksestä

- Päätöksen rakenteita on erilaisia, eikä ole olemassa yhtä ”oikeaa” tapaa muodostaa päätös.
- Päätöksessä tulee aina käyttää ymmärrettävää ja selkeää kieltä.
- Hallintolaissa (434/2003) on säädetty tietyt seikat, jotka on aina käytävä selvästi ilmi hallintopäätöksestä:
 - Päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta.
 - Asianosaiset, joihin päätös välittömästi kohdistuu.
 - Yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu.
 - Sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.
 - Päätöksen perustelut
 - Ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun.
 - Käytävä ilmi ne selvitetynksi katsottavat tosiseikat, joille asian ratkaisu perustuu.
- Sovelletut säännökset.
- Tiedoksianto ja muutoksenhakuohje.

Esimerkki päätöksen mahdollisesta rakenteesta

- Päätöksen rakenne voi muodostua esimerkiksi seuraavalla tavalla:
 - Päätöksen otsikko
 - Päätöslause: "Päätän erityisen tuen antamisesta oppilas xxx xxx:lle xx.xx.xxxx alkaen x. vuosiluokan loppuun saakka"
 - Perustelut:
 - Taustatiedot: tieto lapsesta, koulusta, luokasta ja esim. mitä haasteita/vaikeuksia lapsella on ollut ja missä asioissa.
 - Saatujen selvitysten/päätöksen taustalla olevien selvitysten koonti: saadut selvitykset, lausunnot, suunnitelmat yksilöitynä ja tiiviisti jokaisesta pääpointit
 - Lyhyesti kuulemisista: ketä kuultu ja milloin, mikä heidän näkemys asiaan (HUOM! Myös lapsen näkemys esiin)
 - Kokoava kappale: miten lapsi hyötyisi esim. erityisen tuen saamisesta, mitä se toisi lapselle ja miten se auttaisi lasta. Arvioitava lapsen edun toteutuminen. Perusteltava, miksi tukea myönnetään tiettyyn ajankohtaan saakka/miksi määräaikainen keskeyttäminen on päätöksessä päätetyn mittainen.
- Lisätietojen antajan nimi ja yhteystiedot
- Sovelletut säännökset
- Tiedoksianto ja muutoksenhakuohje

→ Päätöksen rakenne, sisältö ja perustelut riippuvat AINA päätöksen luonteesta ja tyypistä. Yllä oleva esimerkki päätöksen mahdollisesta rakenteesta ja perusteluista ei sovellu suoraan kaikkiin päätöksiin.

Malliesimerkki päätöksen perustelemisesta: Varhaiskasvatuksen päätös erityisestä tuesta

ESIMERKKI päätöksen perustelemisesta:

Päätös: Päätän erityisen tuen antamisesta oppilas xxx xxx:lle xx.xx.xxxx alkaen xx saakka”

Perustelut

Päätös perustuu xx.xx.xxxx laadittuun pedagogiseen selvitykseen ja lastenneurologian erikoislääkärin xx.xx.xxxx antamaan lausuntoon.

Lapsi on esiopetuksessa X päiväkodissa xx alkaen. Lapsen esiopetusryhmässä on xx lasta. Lapsi on ollut tehostetun tuen piirissä esiopetuksen alusta alkaen.

Pedagogisen selvityksen mukaan lapsi ei pysty saavuttamaan esiopetuksen tavoitteita ilman erityistä tukea. Lapsi tarvitsee erityisopettajan opetusta sekä avustajan tukea. Lastenneurologian erikoislääkärin arvion perusteella lapsen opetusta ei kehityksen viivästymisen vuoksi voida antaa ilman, että lapsi voi osallistua opetukseen pienemmässä ryhmässä, eikä ilman avustajaa.

Lasta ja lapsen huoltajia on kuultu xx.xx.xxxx. Huoltajat toivovat lapselleen erityistä tukea ja näkevät tuen tarpeen samalla tavalla kuin varhaiskasvatuksen asiantuntijaryhmä. Asia on selostettu lapselle hänen ikänsä ja kehitystasonsa huomioiden. Lapsi näkee tuen saamisen positiivisena asiana.

On lapsen edun mukaista, että lapsi saa erityistä tukea. Ilman erityistä tukea lapsi ei voi saavuttaa esiopetuksen tavoitteita. Erityinen tuki mahdollistaa lapsen oppimisen ja kehittymisen esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti. Tehostettu tuki ei ole riittävää eikä siten lapsen edun mukaista. Lapsen tuen tarve huomioiden on tärkeää, että lapsi saa erityistä tukea riittävän pitkän ajan, jotta lapsella on mahdollisuus oppia ja kehittyä esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti. Edellä mainituilla perusteilla lapselle on tarpeen myöntää erityistä tukea xx.xx.xxxx alkaen xx saakka. Erityinen tuki sisältää erityisopettajan opetusta ja avustajan tuen. Erityinen tuki on jatkuvaa ja kokoaikaista.

+ Lisätietojen antajan tiedot, sovelletut säännökset, tiedoksianto ja muutoksenhakuohjeet

→ Kyseessä esimerkki päätöksen mahdollisesta rakenteesta ja perusteluista, ei sovellu suoraan kaikkiin päätöksiin.

→ Päätöksissä usein kyse yksittäistä lasta koskevista tapauskohtaisista tilanteista, tämän tulee ilmetä päätöksestä ja sen perustelemisesta.

→ Päätöksen rakenne, sisältö ja perustelut riippuvat AINA päätöksen luonteesta ja tyypistä.

Perustelut ovat tärkeä osa päätöstä

Erityisen huolella ja yksilöllisesti päätös on perusteltava

- erimielisyystilanteessa
- kielteisissä päätöksissä
- jos päätöksen lopputulos poikkeaa lapsen, nuoren tai huoltajan näkemyksestä
- kaikkein haavoittuvaisimmassa asemassa olevien lasten ja nuorten kohdalla
- erityistarpeisten, vaikeimmassa asemassa ja monin eri tavoin haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten kohdalla

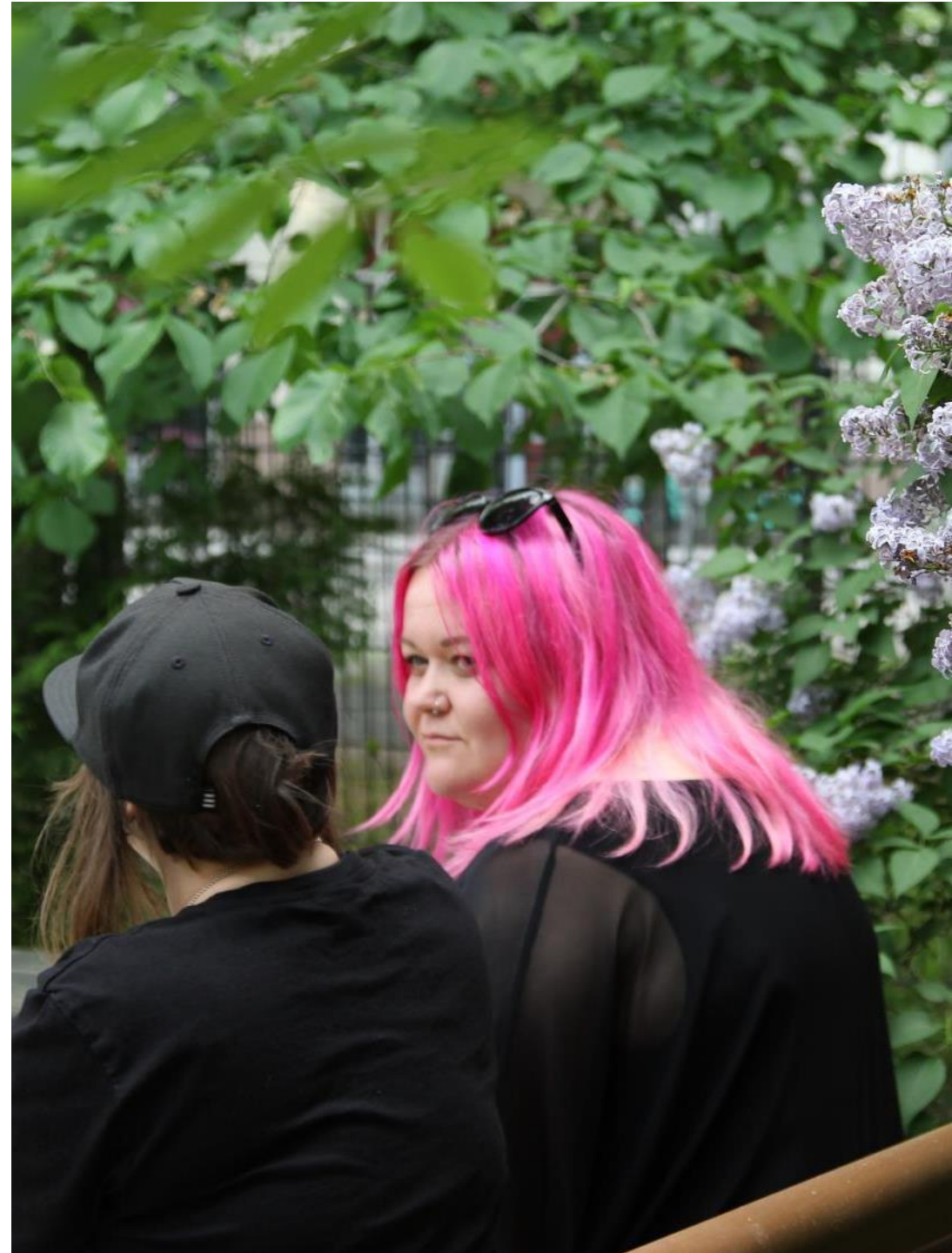
Kun päätös on tehty

Yksittäisen päätöksen kohdalla

- Käy päätöstä koskeva tilanne läpi tarvittaessa, esim. 1–2 kertaa / vuosi → arvioi tehdyn päätöksen ajantasaisuus, erityisesti lapsen edun toteutuminen.

Päätösprosessin kehittämisessä

- Mieti, miten kokoatte lasten tai nuorten ja huoltajien palautetta ja hyödynnätte sitä oman toiminnan kehittämisessä.
- Mieti, mitä kannattaa vielä kehittää, jotta lapsen etu toteutuu aikaisempaa paremmin.

Pilotissa opittua

Lähtötilanne ja lopputulos

- Oletus, että teemme päätökset lasta ja nuorta kuullen → Kehittämiskohteiden oivaltaminen
- Palvelurakenteemme rajaa mahdollisuuksia → Muutokset ovat mahdollisia

Oppeja matkan varrelta

- Päätöstä tehdessä tärkeä huomioida, teemmekö päätöksiä organisaatorakenne vai lapsi edellä
- Lapsen edun huomioiminen vie aikaa, mutta on sen arvoista
- Lapsi- ja perhelähtöinen ajattelutapa keskiöön!
- Ei etua ilman osallisuutta
- Lapsen näkemys ei välttämättä ole lapsen edun mukainen
- Tarvitaan yhteinen ymmärrys, mitä lapsen etu tarkoittaa
- Osaamisen lisääminen on tärkeää (esim. koulutus)
- Ajattelutavan laajentaminen kaikkeen toimintaan

Päätöksellä on suuri
merkitys
lapselle/nuorelle

Ei etua ilman
osallisuutta

Kuule ja kuuntele
aidosti lasta/nuorta

Älä oletta

Perustele päätös

Huomioi lapsen
kokemus ajankulusta
aikatauluissa

Pidä lapsi/nuori
toiminnan keskiössä
koko prosessin ajan

**Kiitos, että perehdyt
lapsen oikeuksiin
ja työskentelet
lasten ja nuorten
hyvän elämän
puolesta!**